

Wyrok z dnia 24 stycznia 2006 r.

I PK 116/05

Ogłoszenie wyroku Trybunału Konstytucyjnego we właściwym organie publikacyjnym jest równoznaczne z utratą mocy obowiązującej zakwestionowanego aktu normatywnego lub jego przepisu (przepisów) wyłącznie w zakresie określonym w sentencji tego wyroku.

Przewodniczący SSN Jerzy Kwaśniewski, Sędziowie SN: Maria Tyszel, Małgorzata Wrębiakowska-Marzec (sprawozdawca).

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 24 stycznia 2006 r. sprawy z powództwa Zofii M. przeciwko Zakładowi Budynków Miejskich Spółce z o.o. w B. o wznowienie postępowania, na skutek kasacji powódki od wyroku Sądu Okręgowego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Katowicach z dnia 21 grudnia 2004 r. [...]

u c h y l i ł zaskarżony wyrok i sprawę przekazał Sądowi Okręgowemu-Sądowi Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Katowicach do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.

U z a s a d n i e

W dniu 28 kwietnia 2003 r. Zakład Budynków Miejskich Spółka z o.o. w B. wniósł skargę o wznowienie postępowania zakończonego prawomocnym wyrokiem Sądu Rejonowego-Sądu Pracy w Bytomiu z dnia 3 października 2002 r., domagając się uchylenia tego wyroku na podstawie art. 401¹ k.p.c.

Sąd Rejonowy ustalił, iż powódka była zatrudniona w pozwanym Zakładzie od 1974 r. Łącząca strony umowa o pracę została rozwiązana z dniem 31 sierpnia 2001 r. przez pracodawcę z przyczyn dotyczących zakładu pracy. Wyrokiem z dnia 3 października 2002 r. Sąd Rejonowy w Bytomiu przywrócił powódkę do pracy u strony pozwanej, zasądzając na jej rzecz wynagrodzenie za czas pozostawania bez pracy. Podstawę rozstrzygnięcia stanowiło ustalenie, że powódka była członkiem komisji

rewizyjnej zakładowej organizacji związkowej, a pracodawca nie zachował przewidzianego w takiej sytuacji trybu postępowania.

Wyrokiem z dnia 28 kwietnia 2004 r. Sąd Rejonowy w Bytomiu uchylił wyrok tamtejszego Sądu z dnia 3 października 2002 r. i oddalił powództwo, powołując się na art. 401¹ k.p.c. oraz wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 7 kwietnia 2003 r., P 7/02, w którym stwierdzono niezgodność art. 32 ustawy o związkach zawodowych z art. 32 Konstytucji. Sąd podniósł, iż jeżeli dany przepis jest niezgodny z Konstytucją, to ma to miejsce od chwili wejścia w życie Konstytucji, a nie od daty wydania orzeczenia przez Trybunał Konstytucyjny i jego publikacji. Przepis art. 32 ustawy o związkach zawodowych był zatem niezgodny z Konstytucją już w dacie wypowiedzenia powódce umowy o pracę. Tymczasem orzeczenie przywracające powódkę do pracy oparte zostało na ustaleniu, że powódka jako członek komisji rewizyjnej korzysta ze szczególnej ochrony, czego pracodawca, wypowiadając umowę o pracę, nie uwzględnił. W sytuacji zatem, gdy wskazana przyczyna wypowiedzenia (zmniejszenie zatrudnienia) była przyczyną rzeczywistą, przeto żądanie przywrócenia do pracy było nieuzasadnione.

Wyrokiem z dnia 21 grudnia 2004 r. Sąd Okręgowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Katowicach oddalił apelację powódki i odstąpił od obciążenia jej kosztami zastępstwa procesowego w postępowaniu odwoławczym. Sąd drugiej instancji wskazał, iż zgodnie z art. 401¹ k.p.c., stanowiącym samodzielną podstawę wznowienia postępowania, można żądać wznowienia postępowania również w przypadku, gdy Trybunał Konstytucyjny orzekł o niezgodności aktu normatywnego - na podstawie którego wydany został wyrok - z Konstytucją, umową międzynarodową lub ustawą. Wyrokiem z dnia 7 kwietnia 2003 r., P 7/02 (Dz.U. z dnia 15 kwietnia 2003 r. Nr 63, poz. 590) Trybunał Konstytucyjny orzekł, iż art. 32 ust. 1 ustawy z dnia 23 maja 1991 r. o związkach zawodowych w brzmieniu obowiązującym do 30 czerwca 2003 r. w zakresie, w jakim nakłada na pracodawcę obowiązek uzyskania zgody na rozwiązanie stosunku pracy z pracownikiem będącym członkiem komisji rewizyjnej zakładowej organizacji związkowej, jest niezgodny z art. 32 Konstytucji RP. Poza sporem jest, iż powódka wchodziła w skład komisji rewizyjnej zakładowej organizacji związkowej i przywracający ją do pracy wyrok Sądu Rejonowego z dnia 3 października 2002 r. oparty został na przepisie uznanym następnie za niezgodny z Konstytucją. Sąd drugiej instancji wskazał, iż pozbawienie mocy obowiązującej aktu normatywnego następuje orzeczeniem Trybunału Konstytucyjnego, stwierdzającym nie-

zgodność aktu z Konstytucją, ratyfikowaną umową międzynarodową lub ustawą (art. 70 ust. 1 i art. 71 ust. 2 ustawy z dnia 1 sierpnia 1997 r. o Trybunale Konstytucyjnym, Dz.U. Nr 102, poz. 643 ze zm.), przy czym niekonstytucyjność danego przepisu istnieje od chwili wejścia w życie w Konstytucji. Trybunał Konstytucyjny okoliczność tę jedynie stwierdza, inną natomiast kwestią jest formalna utrata mocy danego przepisu. Od chwili uchylecia obowiązywania danego przepisu i tak orzeczenia w konkretnych sprawach nie mogłyby na tym przepisie być oparte, zaś jego zastosowanie, jako nieobowiązującego, mogłoby być weryfikowane w ramach zwykłej kontroli instancyjnej. Prawo sądów powszechnych badania zgodności stosowanych przepisów ustawowych z Konstytucją potwierdził Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 7 kwietnia 1998 r., I PKN 90/98 (OSNAPiUS 2000 nr 1, poz. 6). Zdaniem Sądu Okręgowego, ocena Sądu pierwszej instancji w zakresie prawdziwości przyczyny wypowiedzenia powódce umowy o pracę oraz kryterium doboru pracownika do wypowiedzenia znajduje oparcie w materiale dowodowym sprawy

Od powyższego wyroku kasację wywiodła powódka w części oddalającej apelację, zarzucając:

I. naruszenie przepisów postępowania, a to: 1) art. 227 k.p.c. w związku z art. 378 k.p.c., poprzez nierozpoznanie istoty sprawy, a tym samym niewyjaśnienie wszystkich istotnych dla jej rozstrzygnięcia okoliczności na skutek uznania, że Sąd pierwszej instancji rozpoznał kwestię zgodności z prawem i zasadności wypowiedzenia *in meritum*, pomimo iż przyjmując, że powódka nie korzystała ze szczególnej ochrony przed wypowiedzeniem umowy o pracę, a wyłączną, rzeczywistą i konkretną przyczyną wypowiedzenia było zmniejszenie zatrudnienia, winien zbadać dopełnienie przez pozwanego trybu konsultacji z art. 38 k.p., a w szczególności, czy przed upływem pięciodniowego terminu, o którym mowa w art. 38 § 2 k.p., zarząd zakładowej organizacji związkowej złożył oświadczenie o braku zastrzeżeń do wypowiedzenia oraz 2) art. 412 § 2 k.p.c. w związku z art. 378 § 1 k.p.c., poprzez błędną wykładnię tego pierwszego, polegającą na przyjęciu prawidłowości orzeczenia Sądu pierwszej instancji w jego punkcie pierwszym, pomimo iż wskazany przepis - w brzmieniu obowiązującym w dniu orzekania - pozwalał jedynie na oddalenie skargi bądź - na skutek jej uwzględnienia - na zmianę zaskarżonego wyroku albo jego uchylenie i odrzucenie pozwu lub umorzenie postępowania, a powódka w apelacji zarzucała Sądowi pierwszej instancji błędne ustalenie oraz błędną ocenę okoliczności prawnych, będących podstawą zaskarżonego orzeczenia,

II. naruszenie przepisów prawa materialnego, a to: 1) art. 190 ust. 3 Konstytucji RP, poprzez niewłaściwą jego wykładnię polegającą na przyjęciu za Sądem pierwszej instancji, iż niekonstytucyjność danego przepisu, w tym przypadku art. 32 ust. 1 ustawy z dnia 23 maja 1991 r. o związkach zawodowych w brzmieniu obowiązującym do 30 czerwca 2003 r. (jednolity tekst: Dz.U. z 2001 r. Nr 79, poz. 854) w zakresie, którego dotyczy orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego z dnia 7 kwietnia 2003 r., P 7/02, istnieje od chwili wejścia w życie Konstytucji, podczas gdy - jeżeli Trybunał nie postanowił inaczej na podstawie art. 190 ust. 3 Konstytucji - to jego orzeczenie o niekonstytucyjności normy prawnej wywołuje skutki na przyszłość (ex nunc) oraz 2) art. 10 ust. 2 ustawy z dnia 28 grudnia 1989 r. o szczególnych zasadach rozwiązywania z pracownikami stosunków pracy z przyczyn dotyczących zakładu pracy oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz.U. z 1990 r. Nr 4, poz. 19 ze zm.) w związku z art. 38 § 5 k.p., poprzez ich niezastosowanie pomimo przyjęcia, iż w konsekwencji orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego powódka nie korzystała ze szczególnej ochrony przed wypowiedzeniem umowy o pracę, co w rezultacie powinno doprowadzić do oceny, iż dokonane jej wypowiedzenie naruszało przepisy o wypowiedzaniu umów, ponieważ pracodawca dokonał wypowiedzenia przed upływem pięciu dni zastrzeżonych dla zakładowej organizacji związkowej na zajęcie stanowiska w sprawie wypowiedzenia pracownikowi umowy o pracę.

Wskazując na powyższe zarzuty powódka wniosła o uchylenie wyroku Sądu Okręgowego w zaskarżonej części i przekazanie sprawy w tym zakresie Sądowi drugiej instancji do ponownego rozpoznania, ewentualnie uchylenie także poprzedzającego zaskarżone orzeczenie wyroku Sądu Rejonowego i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania, zaś w przypadku uznania za nieuzasadnione zarzutów naruszenia przepisów postępowania - zmianę zaskarżonego wyroku poprzez oddalenie skargi pozwanego o wznowienie postępowania.

W uzasadnieniu kasacji podniesiono, iż Sąd Okręgowy dokonał błędnej interpretacji art. 401¹ k.p.c. przyjmując, że każde orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego o niezgodności danego przepisu z Konstytucją powoduje niekonstytucyjność tego przepisu z mocą wsteczną do daty wejścia w życie ustawy zasadniczej (17 października 1997 r.), gdy tymczasem dotyczy to tylko sytuacji, w których Trybunał skorzysta z wynikającego z art. 190 ust. 3 Konstytucji uprawnienia do orzeczenia o niekonstytucyjności danego przepisu także wstecz. Skoro zatem w wyroku z dnia 7 kwietnia 2003 r., P 7/02, Trybunał Konstytucyjny nie określił innego terminu utraty mocy obo-

wiązującej art. 32 ust. 1 ustawy o związkach zawodowych w brzmieniu obowiązującym do dnia 30 czerwca 2003 r., przeto orzeczenie stwierdzające jego niekonstytucyjność wywołuje skutki na przyszłość, poczynając od daty opublikowania orzeczenia Trybunału, to jest od dnia 15 kwietnia 2003 r. W tym zakresie skarżąca powołała się na pogląd wyrażony w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 30 stycznia 2002 r., V CA 1/2, wskazując, iż wyrażone w zaskarżonym wyroku stanowisko pozostaje w sprzeczności z zasadą niedziałania prawa wstecz w sytuacji, gdy dotychczasowy stan prawny był dla pracownika korzystniejszy. Gdyby nawet przyjąć trafność stanowiska Sądów obu instancji, to pracodawca naruszył przepisy o wypowiedaniu umów o pracę (art. 45 § 1 k.p.), gdyż strona pozwana zawiadomiła zakładową organizację związkową o zamiarze wypowiedzenia powódce umowy o pracę w dniu 28 maja 2001 r., zaś wypowiedzenie umowy zostało dokonane przez pracodawcę w dacie 31 maja 2001 r., a zatem przed upływem terminu zastrzeżonego dla tej organizacji na zajęcie stanowiska, której to okoliczności, mającej dla rozstrzygnięcia sprawy istotne znaczenie, Sądy obu instancji nie ustaliły i nie wzięły pod uwagę.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Nieuzasadniony jest powołany w ramach podstawy z art. 393¹ pkt 2 k.p.c. kasacyjny zarzut naruszenia art. 227 k.p.c. w związku z art. 378 § 1 k.p.c., „poprzez nierozpoznanie istoty sprawy, a tym samym niewyjaśnienie wszystkich istotnych dla jej rozstrzygnięcia okoliczności”. Skarżąca upatruje naruszenia powołanych przepisów w tym, iż Sąd Okręgowy podzielił ustalenia i ocenę prawną dokonaną przez Sąd pierwszej instancji w sytuacji, gdy nie zostały poczynione istotne dla sprawy ustalenia w zakresie dopełnienia przez pracodawcę trybu konsultacji związkowej, o której mowa w art. 38 k.p. W myśl art. 227 k.p.c. przedmiotem dowodu są fakty mające dla rozstrzygnięcia sprawy istotne znaczenie, zaś stosownie do art. 378 § 1 k.p.c. sąd drugiej instancji rozpoznaje sprawę w granicach apelacji; w granicach zaskarżenia bierze jednak z urzędu pod uwagę nieważność postępowania. Po pierwsze, nie zachodzi w niniejszej sprawie nierozpoznanie istoty sprawy, które skarżąca błędnie utożsamia z niewyjaśnieniem okoliczności istotnych dla jej rozstrzygnięcia. Tymczasem nierozpoznanie istoty sprawy występuje w sytuacji nierozpoznania merytorycznego podstaw powództwa, lecz jego oddalenia na podstawie stwierdzenia przesłanki unicestwiającej roszczenie, takiej jak brak legitymacji procesowej, przedawnienie

roszczenia lub przedwczesność powództwa. Po drugie, przedstawienie dowodów dla stwierdzenia faktów mających istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy należy do stron procesowych, zaś sąd nie ma obowiązku prowadzenia z urzędu postępowania dowodowego ani w pierwszej, ani w drugiej instancji (art. 232 k.p.c.). Tym samym zarzut naruszenia art. 227 k.p.c. może w zasadzie polegać jedynie na odmowie przeprowadzenia przez sąd dowodu zmierzającego do wyjaśnienia istotnych okoliczności sprawy (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 marca 2001 r., I PKN 299/00, OSNAPiUS 2002 nr 23, poz. 573). Po trzecie, określony w art. 378 § 1 zdanie pierwsze k.p.c. obowiązek rozpoznania sprawy w granicach apelacji (zaskarżenia) oznacza zakaz wykraczania przez sąd drugiej instancji poza te granice oraz nakaz rozważenia wszystkich podniesionych w apelacji zarzutów i wniosków, które określają kierunek postępowania merytorycznego i kontroli sądu drugiej instancji (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 21 sierpnia 2003 r., III CKN 392/01, OSNC 2004 nr 10, poz. 161). Skarżąca zarówno w postępowaniu przed Sądem pierwszej, jak i drugiej instancji nie podnosiła zarzutu wadliwie przeprowadzonej konsultacji związkowej, przewidzianej w art. 38 k.p. W tej sytuacji Sąd Okręgowy nie miał podstaw do podważenia dokonanego przez Sąd Rejonowy i niezakwestionowanego w apelacji ustalenia, iż dokonane powódce wypowiedzenie umowy o pracę spełniało wymogi formalne wypowiedzenia stosunku pracy pracownikowi niepodlegającemu szczególnej ochronie przed wypowiedzeniem.

W konsekwencji - w świetle ustaleń faktycznych, których kasacja skutecznie nie podważa i którymi Sąd Najwyższy jest związany - nieuzasadniony okazał się powołany w ramach podstawy z art. 393¹ pkt 1 k.p.c. zarzut naruszenia art. 10 ust. 2 ustawy z dnia 28 grudnia 1989 r. o szczególnych zasadach rozwiązywania z pracownikami stosunków pracy z przyczyn dotyczących zakładu pracy (jednolity tekst: Dz.U. z 2002 r. Nr 112, poz. 980 ze zm.) w związku z art. 38 § 5 k.p.

Nieskuteczny jest również zarzut naruszenia art. 412 § 2 k.p.c. w związku z art. 378 § 1 k.p.c., poprzez przyjęcie prawidłowości wyroku Sądu pierwszej instancji, pomimo iż - w przypadku uwzględnienia skargi - winien on zaskarżony wyrok zmienić. Istotnie, w myśl art. 412 § 2 k.p.c. sąd stosownie do okoliczności bądź oddala skargę o wznowienie, bądź uwzględniając ją zmienia zaskarżony wyrok albo go uchyla i pozew odrzuca lub postępowanie umarza. Tymczasem Sąd pierwszej instancji, pomimo iż rozpoznał sprawę merytorycznie, uchylił zaskarżony skargą o wznowienie postępowania wyrok i oddalił powództwo, zaś treść tego rozstrzygnięcia

nie została skorygowana przez Sąd drugiej instancji w granicach zaskarżenia. Stosownie do art. 393¹ pkt 2 k.p.c. podstawą skargi kasacyjnej może być naruszenie nie jakichkolwiek przepisów postępowania, ale tylko takich, których naruszenie mogło wywrzeć istotny wpływ na wynik sprawy. Konieczne jest zatem wykazanie, że naruszony przez sąd drugiej instancji przepis był istotny w znaczeniu obiektywnym, a następstwa stwierdzonych wadliwości postępowania były tego rodzaju lub skali, że kształtowały lub współkształtowały treść kwestionowanego orzeczenia (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 10 lutego 1997 r., I CKN 57/96, OSNC 1997 nr 6-7, poz. 82). Naruszenie wskazanego przez skarżącą przepisu nie wywarło istotnego wpływu na wynik sprawy, albowiem w ostateczności doszło do unicestwienia poprzedniego wyroku i oddalenia powództwa, a ten ostatni skutek nastąpiłby również w przypadku zmiany poprzedniego wyroku.

W ramach podstawy określonej w art. 393¹ pkt 1 k.p.c. skarżąca podniosła zarzut naruszenia art. 190 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej przez jego niewłaściwą wykładnię polegającą na przyjęciu, iż niekonstytucyjność art. 32 ust. 1 ustawy z dnia 23 maja 1991 r. o związkach zawodowych w zakresie, którego dotyczy orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego z dnia 7 kwietnia 2003 r., P 7/02, istnieje od chwili wejścia w życie Konstytucji, podczas gdy orzeczenie to - wobec nieokreślenia innego terminu utraty mocy obowiązującej zakwestionowanego przepisu, niż dzień ogłoszenia wyroku w Dzienniku Ustaw - wywołuje skutki na przyszłość (*ex nunc*). Tak sformułowany zarzut jest nieuzasadniony i wskazuje na nieodróżnienie przez skarżącą skutków wyroku Trybunału Konstytucyjnego, które wyczerpują się w utracie mocy obowiązującej zakwestionowanego nim przepisu w zakresie określonym w sentencji wyroku z uwagi na jego sprzeczność z aktem prawnym wyższej rangi (niekonstytucyjność) od skutków utraty mocy obowiązującej tego przepisu, do których należy możliwość wystąpienia z żądaniem wznowienia postępowania w sprawie zakończonej orzeczeniem wydanym na podstawie niekonstytucyjnego aktu normatywnego (jego przepisu lub przepisów).

Zgodnie z art. 190 ust. 3 Konstytucji orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego wchodzi w życie z dniem ogłoszenia, jednak Trybunał może określić inny termin utraty mocy obowiązującej aktu normatywnego. Z powołanego przepisu wynika, że orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego uznające przepis za niezgodny z Konstytucją, nie burzy porządku prawnego ustanowionego tym przepisem przed wejściem orzeczenia w życie. Akt normatywny uznany za niekonstytucyjny traci moc obowiązującą

jedynie na przyszłość, a więc jego moc obowiązująca rozciąga się na stany faktyczne powstałe przed ogłoszeniem orzeczenia Trybunału, bądź ustalonym przez sam Trybunał innym terminem utraty mocy obowiązującej aktu normatywnego. Nie oznacza to jednak, że do tego momentu akt ten powinien być bez zastrzeżeń stosowany do stanów faktycznych powstałych przed ogłoszeniem orzeczenia lub innym terminem ustalonym przez Trybunał. Orzecznictwo Sądu Najwyższego co do tego, że uznany przez Trybunał Konstytucyjny za niezgodny z Konstytucją przepis nie może być stosowany przez sądy i inne organy w odniesieniu do stanów faktycznych sprzed ogłoszenia orzeczenia Trybunału, jest jednolite (por. postanowienie z dnia 7 grudnia 2000 r., III ZP 27/00, OSNAPiUS 2001 nr 10, poz. 331, wyrok z dnia 5 września 2001 r., II UKN 542/00, OSNP 2003 nr 11, poz. 276, z dnia 12 czerwca 2002 r., II UKN 419/01, OSNAPiUS 2002 nr 23, poz. 58, z dnia 27 września 2002 r., II UKN 581/01, OSNAPiUS 2002 nr 23, poz. 581 oraz z dnia 18 grudnia 2002 r., I PKN 668/01, OSNP 2004 nr 3, poz. 47). Przyjęcie stanowiska, że do momentu ogłoszenia orzeczenia Trybunału akt uznany za niekonstytucyjny ma pełną moc obowiązującą i powinien być bez żadnych zastrzeżeń stosowany przez sądy do stanów faktycznych powstałych przed ogłoszeniem orzeczenia przekreśliłoby także sens instytucji wznowienia postępowania (którego celem jest przecież wydanie orzeczenia zgodnego z prawem) w sytuacji, gdy orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego zawiera wiążące stwierdzenie, iż akt normatywny pozostaje w sprzeczności z aktem prawnym wyższego rzędu, a sprzeczność ta z reguły istnieje od samego początku. Zgodnie z konstytucyjną regułą wyrażoną w art. 190 ust. 4 Konstytucji orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego o niezgodności z Konstytucją, umową międzynarodową lub z ustawą aktu normatywnego, na podstawie którego zostało wydane prawomocne orzeczenie sądowe, ostateczna decyzja administracyjna lub rozstrzygnięcie w innych sprawach stanowi podstawę do wznowienia postępowania, uchylecia decyzji lub innego rozstrzygnięcia na zasadach i w trybie określonych w przepisach właściwych dla danego postępowania. Trybunał Konstytucyjny niejednokrotnie stwierdzał, iż art. 190 ust. 4 Konstytucji wskazuje na wyraźną wolę ustrojodawcy, aby sprawa prawomocnie (ostatecznie) rozstrzygnięta na podstawie przepisu niezgodnego z Konstytucją była rozstrzygnięta w zgodzie z wartościami i zasadami konstytucyjnymi. W nowym stanie prawnym, ukształtowanym w następstwie orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego, rozpatrzenie sprawy jest nie tylko dopuszczalne, ale możliwość taka jest ujęta jako podmiotowe, konstytucyjne prawo uprawnionego. Prawo do wznowienia postępowania-

nia w wypadku orzeczenia przez Trybunał Konstytucyjny o niekonstytucyjności prawnej podstawy prawomocnego orzeczenia sądowego jest bowiem jednym z aspektów konstytucyjnego prawa do sądu (por. wyrok z dnia 2 marca 2004 r., SK 53/03, OTKZU-A 2004. nr 3, poz. 16 oraz z dnia 9 czerwca 2003 r., SK 5/03 - OTKZU-A 2003 nr 6, poz. 50). Realizację reguły określonej w art. 190 ust. 4 Konstytucji stanowi na gruncie postępowania cywilnego - będący samodzielną podstawą wznowienia - art. 401¹ k.p.c., nakazujący wznowienie postępowania sądowego w wypadku, gdy Trybunał Konstytucyjny orzekł o niezgodności aktu normatywnego z Konstytucją, umową międzynarodową, lub z ustawą, na podstawie którego zostało wydane orzeczenie. W konsekwencji, po wznowieniu postępowania na podstawie art. 401¹ k.p.c. sąd stwierdzając, iż orzeczenie zostało wydane na podstawie obowiązującego aktu prawnego, ma jednocześnie przesłankę do innego rozstrzygnięcia sprawy, uznając, że choć akt ten obowiązywał, to jednak nie powinien być zostać w sprawie zastosowany, co okazało się dopiero po wydaniu orzeczenia przez Trybunał Konstytucyjny (por. przytoczone wyżej postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 7 grudnia 2000 r., III ZP 27/00). W powołanym w kasacji wyroku z dnia 30 stycznia 2002 r., V CA ½, Sąd Najwyższy - z uwagi na stan faktyczny sprawy - nie zajął w ostateczności stanowiska co do rozciągającego się wstecz następstwa utraty mocy aktu prawnego, uznanego za sprzeczny z Konstytucją. Nie bez znaczenia jest również okoliczność, iż przedmiot postępowania w tamtej sprawie łączył się z nabyciem w drodze spadkobrania uprawnień związanych z lokalem własnościowym.

Z przytoczonych wyżej względów niezasadny okazał się przytoczony w uzasadnieniu kasacji w ramach podstawy określonej w art. 393¹ pkt 2 k.p.c. zarzut naruszenia art. 401¹ k.p.c., przez jego zastosowanie w sytuacji, w której Trybunał Konstytucyjny nie ustalił wstecznego terminu utraty mocy obowiązującej art. 32 ust. 1 ustawy o związkach zawodowych. Należy zauważyć, iż ustawa z dnia 1 września 1997 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz.U. Nr 102, poz. 643 ze zm.) możliwości takiej nie stwarza, przewidując jedynie w art. 71 ust. 2 postanowienie przez Trybunał o utracie mocy obowiązującej aktu normatywnego po dniu ogłoszenia orzeczenia stwierdzającego niezgodność z Konstytucją, ratyfikowaną umową międzynarodową lub ustawą.

W ostateczności jednak kasacja jest uzasadniona. Zasadą jest, że Sąd Najwyższy rozpoznaje sprawę w granicach kasacji (art. 393¹¹ k.p.c.), te zaś w szczególności wyznaczone są przez sposób ujęcia podstaw kasacyjnych (przytoczonych w

kasacji przepisów, których naruszenie zarzuca się zaskarżonemu wyrokowi) oraz ich uzasadnienia (art. 393³ k.p.c.). Zaskarżony wyrok narusza powołany w uzasadnieniu kasacji (w kontekście przytoczonych orzeczeń Sądu Najwyższego) art. 45 § 1 k.p., przez błędne uznanie, że stan faktyczny sprawy nie odpowiada hipotezie wskazanego unormowania w zakresie naruszenia przepisów o wypowiedaniu umów o pracę. Należy przypomnieć, iż postępowanie, którego przedmiotem było przywrócenie powódki do pracy, zostało zakończone prawomocnym wyrokiem opartym na przyjęciu naruszenia przepisów dotyczących szczególnej ochrony członków komisji rewizyjnej zakładowej organizacji związkowej przed wypowiedzeniem umowy o pracę, ustanowionej w art. 32 ust. 1 ustawy z dnia 23 maja 1991 r. o związkach zawodowych w brzmieniu obowiązującym przed dniem 30 czerwca 2003 r. Zgodnie ze wskazanym przepisem pracodawca nie mógł bez zgody zarządu zakładowej organizacji związkowej wypowiedzieć ani rozwiązać stosunku pracy z pracownikiem będącym członkiem zarządu lub komisji rewizyjnej zakładowej organizacji związkowej w czasie trwania mandatu oraz w okresie roku po jego wygaśnięciu. Jednoznacznie zatem w przepisie tym określone zostały podmiotowe (pracownicy będący członkami zarządu lub komisji rewizyjnej zakładowej organizacji związkowej) i przedmiotowe (zgłoszenie przez pracodawcę zamiaru wypowiedzenia lub rozwiązania stosunku pracy) przesłanki ochrony. Wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 7 kwietnia 2003 r., P 7/02 (OTK-A 2003 nr 4, poz. 29) przepis ten został uznany za niezgodny z art. 32 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej w zakresie, w jakim nakłada na pracodawcę obowiązek uzyskania zgody na rozwiązanie stosunku pracy z pracownikiem będącym członkiem komisji rewizyjnej zakładowej organizacji związkowej. Wyrok ten został ogłoszony w Dzienniku Ustaw z dnia 15 kwietnia 2003 r. (w Nr 63, poz. 590), a zatem z tym dniem, stosownie do art. 190 ust. 3 zdanie pierwsze Konstytucji, utracił moc obowiązującą przepis art. 32 ust. 1 ustawy o związkach zawodowych w zakresie określonym w sentencji wyroku. W uzasadnieniu wyroku Trybunał Konstytucyjny podkreślił, iż aczkolwiek skierowane przez Sąd Rejonowy pytanie prawne zostało sformułowane w odniesieniu do pełnego zakresu regulacji zawartej w art. 32 ust. 1 ustawy o związkach zawodowych, to zgodnie z art. 193 Konstytucji toczące się przed Trybunałem w wyniku wniesienia pytania prawnego postępowanie jest kontrolą związaną z konkretną sprawą, zawisłą przed sądem, na gruncie której pojawiła się wątpliwość co do legalności lub konstytucyjności przepisu prawnego, który ma być zastosowany w tej właśnie sprawie. Stan faktyczny sprawy będącej tłem pytania praw-

nego wskazuje, że kwestionowana regulacja zawarta w art. 32 ust. 1 ustawy o związkach zawodowych wzbudza wątpliwości w zakresie, w jakim uzależnia rozwiązanie stosunku pracy - w trybie art. 52 k.p. - z członkiem komisji rewizyjnej, od zgody zarządu zakładowej organizacji związkowej. Dlatego dla rozpoznawanej sprawy zasadnicze znaczenie ma ustalenie, czy ochrona członków komisji rewizyjnej, w przypadku rozwiązania stosunku pracy w trybie art. 52 k.p., nie prowadzi do naruszenia zasady równości, wyrażonej w art. 32 Konstytucji. Wskazuje to, iż stwierdzona przez Trybunał Konstytucyjny w omawianym orzeczeniu niekonstytucyjność regulacji zawartej w art. 32 ust. 1 ustawy o związkach zawodowych odnosi się tylko do przypadku ochrony członków komisji rewizyjnej zakładowej organizacji związkowej przed rozwiązaniem stosunku pracy bez wypowiedzenia z przyczyn wskazanych w art. 52 k.p. Świadczy o tym określony w sentencji wyroku Trybunału zakres uznania art. 32 ust. 1 ustawy o związkach zawodowych za niezgodny z Konstytucją, odnoszący się wyłącznie do jednej ze wskazanych w nim przesłanek przedmiotowych (zgłoszenia przez pracodawcę zamiaru rozwiązania stosunku pracy).

W konsekwencji dokonane powódce wypowiedzenie umowy o pracę naruszało przepis art. 10 ust. 3 ustawy z dnia 28 grudnia 1989 r. o szczególnych zasadach rozwiązywania stosunków pracy z przyczyn dotyczących zakładu pracy w związku z art. 32 ust. 1 ustawy o związkach zawodowych w nieuznanym za niekonstytucyjny zakresie dotyczącym szczególnej ochrony członków komisji rewizyjnej zakładowej organizacji związkowej przed wypowiedzeniem stosunku pracy, a tym samym naruszało przepisy o wypowiedzaniu umów o pracę w rozumieniu art. 45 § 1 k.p.

W tym miejscu należy zauważyć, że wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 7 kwietnia 2003 r., P 7/02, nie stanowił określonej w art. 401¹ k.p.c. ustawowej podstawy wznowienia postępowania w niniejszej sprawie. Bezpieczeństwo obrotu prawnego oraz charakter orzeczeń sądowych wymagają szczególnej ochrony prawomocności indywidualnych aktów stosowania prawa. Dlatego też przesłanki wznowienia postępowania, prowadzącego do wzruszenia ostatecznego rozstrzygnięcia sądowego, interpretowane muszą być ściśle. Przepis art. 190 ust. 1 Konstytucji nadaje orzeczeniom Trybunału Konstytucyjnego rangę powszechnie obowiązujących i ostatecznych. Ogłoszenie orzeczenia we właściwym organie publikacyjnym, które następuje stosownie do art. 79 ustawy o Trybunale Konstytucyjnym, jest równoznaczne z początkiem jego obowiązywania i utratą mocy obowiązującej zakwestionowanego orze-

zeniem aktu normatywnego lub jego przepisu (przepisów), ale wyłącznie w zakresie określonym w sentencji orzeczenia Trybunału.

Z tych przyczyn Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji na podstawie art. 393¹³ § 1 i art. 108 § 2 k.p.c. w związku z art. 393¹⁹ k.p.c.

=====